

Nations, cultures et sociétés d'Europe centrale aux XIXe et XXe siècles. Mélanges offerts à Bernard Michel, (ed.) Catherine Horel,
Paris 2006, Publications de la Sorbonne, 286 s.,
ISBN 2-85944-550-1

Roku 2005 oslavil své sedmdesáté narozeniny francouzský historik Bernard Michel, který v letech 1985–2003 završil svoji univerzitní kariéru vedením katedry dějin střední Evropy na universitě Paris I Panthéon-Sorbonne. Jeho mnohale-tá spolupracovnice Catherine Horelová se při této příležitosti obrátila na žáky a přátelé se žádostí o příspěvek do sborníku k poctě Bernarda Michela. Je k němu připojena bibliografie Michelových prací, v nichž převládá zájem o dějiny habsburské monarchie a speciálně o dějiny českých zemí v 19. a 20. století nad pozorností věnovanou ostatním neněmeckým oblastem střední Evropy. Z Michelových metodologických studií vyniká velká práce o národech a nacionalismech ve střední Evropě.¹ Proto patrně pořadatelé sborníku očekávali ze strany Michelových kolegů a přátel největší zájem o tuto problematiku. V dopise, jímž se na ně obrátila v říjnu 2003 Catherine Horelová, byla otázka národů a nacionalismů ve střední Evropě uváděna jako první tematický okruh předpokládaného obsahu sborníku. Jako další se nabízely sociální problémy měst, kulturní a hospodářský život střední Evropy a teprve na posledním místě vztahy Francie a střední Evropy.

Na skutečném obsahu sborníku, vydaného o více než dva roky později, se však projevila převaha snahy většiny zúčastněných autorů upozornit na méně známá fakta o různorodé problematice středoevropských kulturních oblastí od 17. do 20. století nad zájmem o metody bádání. Tím jaksi odpadla problematika národnostního vývoje, která je sice obecně považována za důležitý fenomén dějin všech středoevropských kulturních oblastí, ale zároveň panuje názor, že ji nelze odborně prezentovat bez jasně zaujatého metodologického stanoviska. Nechci tím tvrdit, že v Michelově sborníku například Jiří Kořalka, který nesporně patří k renomovaným odborníkům v otázce národnostního vývoje habsburské monarchie a právem považuje Karla Czoerniga za významného zakladatele její národnostní statistiky, neměl zvolit jako příklad vztahu Františka Palackého k Czoernigovi otázku tzv. zemského patriotismu. Jako čtenář sborníku však přiznávám jisté zklamání. Po přečtení jména Czoernig v názvu Kořalkova článku jsem se marně těšila, že se

1 BERNARD MICHEL, *Nations et nationalismes en Europe centrale XIXe-XXe siècle*, Paris 1995.

konečně setkám s hlubším prozkoumáním metod studia otázky národních identit obyvatelstva Rakouska v první polovině 19. století. Kořalkův německy psaný příspěvek je nicméně zařazen do skupiny pojmenované pořadatelem sborníku *Národy a národnosti* společně s dvěma dalšími německými články od rakouských historiků Horsta Haselsteinera a Arnolda Suppana. Tématem obou je národnostní problematika pohledem spíše politologa než historika. Haselsteiner uplatňuje svůj názor na působení modernizace na středoevropské česko-německé vztahy a Suppan na bilanci a perspektivu Balkánu vytvořené událostmi v Kosovu v březnu 2004.

Další německý článek v Michelově sborníku, zařazený do „ekonomického“ oddílu, je reakcí Roberta Lufta z mnichovského Collegia Carolina na starší práce Bernarda Michela o rakousko-uherském bankovníctví a zabývá se rolí finančního sektoru v politice českých poslanců na Říšské radě na počátku 20. století. Ostatní příspěvky tohoto oddílu pocházejí od francouzských historiků a rovněž se týkají finančnictví. Jean Bérenger se zabývá možnostmi úvěru ve Vídni na počátku vlády Leopolda I. v letech 1657-1679, Alain Soubigou případem Jaroslava Preisse v rámci bankovníctví v Masarykově Československu, Agota Gueulletteová pronikáním německého kapitálu na Balkán v 19. a 20. století. Na středoevropskou problematiku z oblasti kultury se omezují v oddíle nazvaném *Kultury a společnosti* pouze dva příspěvky: české historičky Mileny Lenderové o zjemnění privátní sféry v Rakousku v první polovině 19. století podle svědectví soukromých písemností šlechtických žen a pořadatelky sborníku Catherine Horelová o národnostním složení bratislavské vyšší společnosti na přelomu 19. a 20. století. Do zvláštního oddílu pod názvem *Střední Evropa v mezinárodních vztazích* se řadí rovněž jen dva články: Piotra S. Wandycze z Yaleské univerzity o polském diplomatovi z meziválečného období Aleksandru Skrzyńském a Józefa Laptosa z Pedagogické fakulty v Krakově o místu střední a východní Evropy v proevropském hnutí v letech 1949-1952.

Nejvíce příspěvků bylo nakonec zařazeno do úvodního oddílu *Francie a střední Evropa*, zatímco v původním projektu měl být tento oddíl na posledním místě. Petr Vodopivec z Lublaně se zabývá osudem kraňského jakobína, barona Siegfrieda von Taufferer. Michelův nástupce na pařížské katedře dějin střední Evropy Antoine Marès věnuje obsáhlou pozornost obtížnému pronikání Smetanovy opery *Prodaná nevěsta* na francouzskou scénu. Do tohoto oddílu byl zařazen i můj příspěvek o některých příčinách bratření se českých a francouzských nacionalistických stran kolem roku 1900. Francouzský historik Jean-Paul Bled se zabývá politickým zákulisím zájmu prestižní pařížské *Revue des Deux Mondes* o Transylvánii za první světové války. Tomasz Schramm z poznaňské university věnuje pozornost francouzské vojenské misi generála Weyganda v Polsku roku 1920. Řadu příspěvků ke vztahu Francie a střední Evropy uzavírá slovenská historička Bohumila Ferenčuhová článkem o slovenské vizi vztahu Francie k Malé dohodě v letech 1918-1925.

Pocta Bernardu Michelovi je tedy jakousi přehlídkou „věrných“ tématu i kated-

ře dějin střední Evropy na pařížské Sorbonně. Předcházela jí řada sborníků sestavených z příspěvků z konferencí, které se věnovaly stykům celé střední Evropy či pouze českých zemí s Francií. K nejstarším z nich patří dvě zasedání Collegia Carolina v listopadu 1986 a v listopadu 1987, z nichž pak Ferdinand Seibt a Michael Neumüller uspořádali společný sborník.² Tehdy jedinkrát při podobné příležitosti se v úvodní stati ke sborníku Ferdinand Seibt zmínil o problému metody při zkoumání mezinárodních či mezistátních styků různých sociokulturních oblastí. Nešlo mu přitom jen o zjištění fakt, nýbrž i o poznání, za jakých podmínek tyto styky fungují. Od dob Seibtových se také málokdo zabýval otázkou, proč německá historiografie „naši“ střední Evropu ve vztahu k Francii nazývá středověchodní. Málokdo dnes již ví, že jedinou konferencí o Francii a střední Evropě v Československu uspořádala Bohumila Ferencuhová v předvečer rozpadu státu v listopadu 1992 v Bratislavě. Sborník v českém i francouzském znění byl vydán až v roce 1995.³ Tehdy se dostali ke slovu o francouzsko-středoevropských stycích slovenští historikové, vůbec se však nedostalo na historiky německé. Za dva roky nato vyšel v Paříži sborník z konference ve velkém stylu, kterou zorganizoval Antoine Marès za podpory významných francouzských slavistických center.⁴ Ani tam se neobjevili němečtí historikové, zato se jí účastnili badatelé z různých slovanských zemí se zájmem spíše o umění a literaturu než o politické dějiny. Podobně i sborník z konference uspořádané dlouholetou pařížskou vysokoškolskou učitelkou bohemistiky Hanou Voisine-Jechovou svým zájmem o literární kontakty směřoval zcela jinam, než byl původní obraz česko-francouzských styků pěstovaných od dob Ernsta Birkea v středoevropské německé literatuře.⁵ Michelův nedávno vydaný sborník tak ve srovnání s uvedenými publikacemi může sloužit ke zjištění, že se sice německá historiografie stále zajímá o otázku česko-francouzských styků, ale odklání se od témat 19. století k současnosti, od politických otázek k dějinám umění a literatury, a do jisté míry i ztrácí zájem o metodologii ve prospěch popisu faktů. A pokud se týče vědeckého dorostu, zdá se, že větší zájem o tyto otázky nalezneme spíše u mladších historiků francouzských a německých než u českých či slovenských.

Pavla Horská

2 *Frankreich und die böhmischen Länder im 19. und 20. Jahrhundert. Beiträge zum französischen Einfluss in Ostmitteleuropa*, hrsg. von FERDINAND SEIBT, MICHAEL NEUMÜLLER, München 1990.

3 *Francúzsko a stredná Evropa. Vzťahy medzi Francúzskom a strednou Európou v rokoch 1867-1914. Vzájomné vplyvy a predstavy*, (ed.) BOHUMILA FERENCUHOVÁ, Bratislava 1995.

4 *Paris „capitale culturelle“ de l'Europe Centrale? Les échanges intellectuels entre la France et les pays de l'Europe médiane 1918-1939*, (edd.) MARIA DELAPARRIERE, ANTOIN MARES, Paris 1997.

5 *Images de la Bohême dans les lettres françaises. Réciprocité culturelle des Français, Tchèques et Slovaques*, (ed.) HANA VOISINE-JECHOVA, Paris 2004; ERNST BIRKE, *Frankreich und Ostmitteleuropa im 19. Jahrhundert. Beiträge zur Politik und Geistesgeschichte*, Köln-Graz 1960.